

**Sprawozdanie z II Bałtyckiej Konferencji „Elektroniczny wizerunek biblioteki”
zorganizowanej w dniu 21 listopada 2007 w Szkole Wyższej Ateneum w Gdańsku**

Coraz powszechniejsza dostępność i wykorzystanie mediów elektronicznych w różnych sferach działalności społecznej, gospodarczej i kulturalnej wymusza ciągłe zmiany w zakresie organizacji i funkcjonowania większości instytucji, świadczących usługi dla coraz bardziej wymagających klientów. Tendencja ta nie omija bibliotek, które w nowej sytuacji powinny zapewniać czytelnikowi wysoki standard usług. Bez wdrażania nowoczesnych technik informacyjnych i oferowania dostępu do informacji w elektronicznej postaci nie jest możliwe pozyskanie i utrzymanie coraz liczniejszej grupy tzw. aktywnych użytkowników – korzystających z nowych mediów. Niezwykle ważną rzeczą jest kreowanie elektronicznego wizerunku biblioteki – poprzez odpowiednią reklamę i działania marketingowe w mediach elektronicznych, a także aktywne korzystanie z nowych form komunikowania – charakterystycznych dla coraz liczniejszej, internetowej społeczności.

Tak obszerna i aktualna problematyka stała się okazją do zorganizowania przez Szkołę Wyższą Ateneum w Gdańsku II Bałtyckiej Konferencji pod hasłem „Elektroniczny wizerunek biblioteki” – pod patronatem Polskiego Związku Bibliotek oraz Komisji Zarządzania i Marketingu Stowarzyszenia Bibliotek Polskich. Podczas sesji zaprezentowano ogółem dziewiętnaście referatów, których autorami i jednocześnie prelegentami byli bibliotekarze i pracownicy informacji naukowej, reprezentujący kilka znaczących ośrodków akademickich w Polsce.

Uczestników konferencji powitała dr Maja Wojciechowska – dyrektor Biblioteki Szkoły Wyższej Ateneum. Oficjalnego otwarcia obrad dokonał rektor tejże uczelni – prof. dr hab. Waldemar Tłokiński. W krótkim wystąpieniu nawiązał do postępujących przemian cywilizacyjnych i technologicznych, przyznając Bibliotece jako instytucji niezwykle ważne miejsce w sferze kształtowania i promowania edukacji, tradycji i kultury.

Pierwszy referat, przedstawiony przez mgr Annę Sobiech, dotyczył możliwości kształtowania wizerunku biblioteki poprzez media elektroniczne. Autorka dokonała krótkiego wyliczenia zalet Internetu, wskazując na możliwość ich wykorzystania przez biblioteki

(zwracając uwagę na takie cechy jak m.in.: multimedialność i hipermedialność, szybkość aktualizacji zasobów, krótki czas dostępu, różnorodność elektronicznych źródeł informacji). Jej zdaniem, stworzenie witryny internetowej i implementacja usług, z których powszechnie korzystają internauci (fora i grupy dyskusyjne, czaty, komunikatory, formularze zapytań itp.) czynią Bibliotekę bardziej atrakcyjną dla współczesnego czytelnika. W przedstawionym wystąpieniu zabrakło jedynie odniesienia do roli pozostałych mediów (prasy, radia i telewizji), które – choć o bardziej ograniczonym zasięgu – nadal funkcjonują w przestrzeni komunikowania społecznego.

W drugim wystąpieniu konferencji mgr Agnieszka Pyra zajęła się problemem standardów sieciowych, wskazując na potrzebę przestrzegania standaryzacji w procesie projektowania stron internetowych. Każda strona internetowa powinna zostać poddana zabiegowi walidacji, tzn. sprawdzeniu poprawności kodu języka, w którym została skonstruowana. Rekomendacją standardów w tym zakresie zajmuje się organizacja W3C, która oferuje w swoim serwisie walidatory. Zdecydowanie zalecanym przez autorkę standardem budowy witryn internetowych jest arkusz stylów CSS, który zapewnia m.in. elastyczność i kompatybilność witryny z większością internetowych przeglądarek oraz niewielką uciążliwość dla łącza podczas wszelkich modyfikacji.

Jeden z ciekawszych referatów tej konferencji, zatytułowany *Wirtualni użytkownicy nowoczesnych bibliotek – szansą rozwoju instytucji czy jej zagrożeniem?* wygłosił mgr Piotr Karwasiński. Swoje wystąpienie rozpoczął od zasadnej tezy, iż wizerunek biblioteki powinien być budowany nie tylko przez bibliotekarza, ale i czytelnika, który korzysta z jej usług. Podkreślił szczególnie status tego ostatniego – przedstawiając go nie jako biernego użytkownika informacji, ale partnera usług. Wzrost zainteresowania wirtualną biblioteką oferującą zdalne usługi dostępu wynika z wielu przyczyn: coraz większa część społeczeństwa potrafi posługiwać się komputerem podłączonym do sieci, ponadto duża zazwyczaj odległość pomiędzy poszczególnymi jednostkami uczelnianymi utrudnia dostęp do biblioteki w tradycyjnym pojęciu. Zdaniem prelegenta należy ułatwić użytkownikowi korzystanie z placówki bibliotecznej poprzez: uproszczenie procedury rejestracji, rezerwowania i zamawiania książek, uruchomienie katalogu online zbiorów, umożliwienie stałego kontaktu z czytelnikiem przy pomocy internetowego komunikatora lub modułu zapytań. W tym przypadku widoczna staje się szczególnie rola bibliotekarza, którego zadaniem jest nie tylko wsłuchiwać się w potrzeby czytelnika ale wdrażać nowe technologie i rozwiązania, administrować i zarządzać tak pojmowanym portalem wiedzy. Dlatego mgr P. Karwasiński uznał obawy bibliotekarzy upatrujących zagrożenia w pojawieniu się tzw. wirtualnego

użytkownika biblioteki za niezbyt zasadne. Wskazał też na rosnące potrzeby informacyjne czytelnika, który coraz częściej poszukuje w serwisach bibliotecznych spisów treści, abstraktów i pełnych tekstów dokumentów, a nie tylko informacji o charakterze bibliograficznym. Jego zdaniem biblioteka powinna wdrożyć usługę e-learnigu, oferując szkolenia biblioteczne przez Internet przy wykorzystaniu ankiet, testów, komunikatorów czy internetowego forum. Podsumowując swoje wystąpienie zwrócił jednak uwagę na istotny problem – zmniejszająca się liczba „fizycznych” użytkowników odwiedzających bibliotekę poza sieciowymi udogodnieniami może utrudnić dostęp do środków finansowych na działalność biblioteki, zaś automatyzacja może przyczynić się do redukcji etatów – wszystko to zależy od wizji, mentalnego nastawienia i otwartości kadry zarządzającej na nowe wyzwania.

Zagadnienie komputeryzacji bibliotek naukowych w Polsce w kontekście ewolucji świadomości przedstawiła mgr Ewa Chrzan. Skupiła uwagę głównie na aspekcie historycznym, przypominając trudności w automatyzowaniu bibliotek na początku lat dziewięćdziesiątych. Wspomniała o okolicznościach stworzenia Centralnego Katalogu Haseł Wzorcowych, katalogu NUKAT i formatu MARC – uważając te wydarzenia za podstawowe w całokształcie podjętych prac nad komputeryzacją bibliotek akademickich.

Kolejna uczestniczka konferencji – mgr Elżbieta Gromadzka – podjęła tematykę opracowania nowych rodzajów dokumentów w katalogach bibliotek. Przypomniała definicję dokumentu elektronicznego, normatywną podstawę opracowania bibliograficznego (PN-N-01152-13) i metodologię sporządzania opisu bibliograficznego dokumentu cyfrowego. Zasygnalizowała aktualny stan narodowego rejestru bibliograficznego dla tego typu publikacji – prowadzony przez Bibliotekę Narodową. Analizując przykładowe opisy jednostek bibliograficznych w katalogu elektronicznym BN wskazała na potrzebę zwiększania ich czytelności dla użytkownika – poprzez podnoszenie poziomu językowej i terminologicznej precyzji.

Ciekawy referat przedstawił mgr inż. Wojciech Zamorski – omawiając wykorzystanie oprogramowania typu open source w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego. Prelegent przedstawił szczegółową analizę platformy klient-serwer, funkcjonującej w w/w wymienionej bibliotece w ramach systemu operacyjnego LINUX. Autor wystąpienia wskazał przede wszystkim cenową konkurencyjność przyjętego rozwiązania względem powszechnie stosowanych rozwiązań komercyjnych i poinformował o dalszych planach (stworzenie elektronicznego centrum dokumentów OPENDOCMAN - skupiającego w jednej lokalizacji archiwum wszystkich dokumentów wewnętrznych

biblioteki z zamiarem poszerzenia zasobów o cyfrowe wersje jednostek bibliotecznych – oraz wdrożenie telefonii w standardzie VOIP). Przedstawione w wystąpieniu kalkulacje okazały się jednak dość wysokie – pomimo poczynionych oszczędności.

Dr Renata Szczepaniak podjęła rozważania dotyczące znaczenia strony internetowej dla biblioteki w kontekście bibliotecznych usług online - na podstawie doświadczeń polskich i niemieckich. W trakcie wystąpienia omówiła podstawowe założenia projektu Biblioteka 2.0 – wskazując na szeroki asortyment usług interaktywnych i multimedialnych, na przykładzie projektu Info-Point (Niemiecka Biblioteka Narodowa) i SUBITO (stowarzyszenie bibliotek niemieckich, austriackich i szwajcarskich), wskazując jednakże ja krajowe osiągnięcia (projekt Cyfrowa Biblioteka Narodowa, e-learningowe szkolenie biblioteczne wdrożone przez Bibliotekę Główną UMCS w Toruniu). W podsumowaniu wyraziła pogląd o zacieraniu się granic pomiędzy bibliotekarzem a użytkownikiem.

Pierwszą sesję zakończyło wystąpienie przedstawiciela sponsora konferencji – firmy Elsevier, który zaprezentował ofertę bazy danych artykułów z czasopism o zawartości książek Scence Direct.

Tuż po przerwie referat wygłosiła dr Jolanta Laskowska – podejmując problematykę nowych mediów elektronicznych w pracy nauczyciela bibliotekarza. W pierwszych słowach wskazała na znaczącą rolę i wpływ biblioteki szkolnej na edukację i przygotowanie uczniów – przyszłych studentów – do samodzielnej pracy w ramach samodzielnego zdobywania wiedzy. W związku z powyższym bibliotekarz powinien być specjalistą od mediów (a nie tylko od zarządzanego przez siebie księgozbioru), natomiast biblioteka szkolna powinna zapewniać dostęp do nowoczesnych technologii informacji i uczyć selektywnego wykorzystania elektronicznych źródeł informacji. Prelegentka podkreśliła celowość korzystania z Internetu w pracy pedagogicznej przez uczniów i nauczycieli i wymieniła przykładowe serwisy dedykowane dla bibliotekarzy (EBIB, VULCAN) i nauczycieli (Interkl@sa) – wskazując na możliwość wykorzystywania różnych środków komunikacji i informacji (wymiana poglądów i doświadczeń w ramach forum i listy dyskusyjnej, kierowanie uczniów dysfunkcyjnych do określonych stron edukacyjno-rozrywkowych). Autorka przyznała jednak, że większość bibliotek szkolnych boryka się z trudnościami lokalowymi i finansowymi, które nie pozwalają na tak prężne funkcjonowanie – ponadto pracujące w nich osoby nie zawsze posiadają odpowiednie kwalifikacje, łącznie z brakiem bibliotekarskiego wykształcenia.

W następnym wystąpieniu dr Agata Walczak-Niewiadomska przedstawiła problematykę baz danych i systemów edukacyjnych polskich bibliotek pedagogicznych – jako nowe formy usług bibliotecznych. Autorka skupiła się na osiągnięciach kilku krajowych

ośrodków: Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu (bibliograficzna baza PROMAX), Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu (projekt Dolnośląski System Edukacyjny – Centralny Katalog Biblioteki Pedagogicznej Województwa Dolnośląskiego i Centralny Katalog Zasobów), Biblioteka Pedagogiczna w Warszawie, Siedlcach i Piotrkowie Trybunalskim (projekt Edukacyjne zasoby Internetu). Prelegentka w oparciu o konkretne przykłady wskazała zróżnicowaną typologię elektronicznych źródeł informacji o tematyce pedagogicznej wymieniając wśród nich bazy bibliograficzne, pełnotekstowe i portale internetowe.

Interesujące zagadnienie blogu jako narzędzia marketingu w bibliotece przedstawiła mgr Lidia Derfert-Wolf. Na wstępie dokonała krótkiej charakterystyki WEB 2.0 jako środowiska skupiającego serwisy internetowe, w których funkcjonowaniu podstawową rolę odgrywa treść generowana przez ich użytkowników. Omówiła podstawowe cechy i budowę blogu, uznając tę formę publikowania informacji za efektywne i tanie narzędzie marketingu mix.

Wykorzystanie narzędzi WEB 2.0 w budowaniu wizerunku biblioteki znacznie szerzej zreferowali Michał Starzyński i Grzegorz Gogacz, prezentując refleksje i wnioski po odbytej konferencji Inforum 2007 w Pradze. Środowisko WEB 2.0 określili bardziej jako zjawisko socjologiczne niż technologiczne – akcentując określone sposoby korzystania z Internetu (kanały RSS, serwisy społecznościowe Youtube, MySpace, Wikipedia, Golden Line). Według prelegentów użytkownikom należy zezwalać na tagowanie, czyli rzeczowe opracowanie wprowadzanych i przeglądanych zasobów, co sprzyja rozwojowi krytycznego myślenia i ułatwia następnym użytkownikom odnalezienie potrzebnych informacji. Przyznali jednak, iż zbyt duża swoboda w tworzeniu metainformacji bez kontroli słownikowej może także utrudnić korzystanie z tak indeksowanych zbiorów informacji.

Jedno z narzędzi WEB 2.0 – WIKI omówiła w swoim referacie mgr Aleksandra Antoniewicz. Pierwszy tego typu serwis powstał w 1995 roku. Modelowym przykładem tego typu serwisu dla biblioteki jest katalog online zasobów z modułem umożliwiającym umieszczanie ocen, recenzji i wypowiedzi przez czytelników. Jako przykład serwisu informacyjnego bibliotekoznawstwa współtworzonego przez użytkowników został wymieniony portal liswiki.org. Innym zaprezentowanym serwisem – dotyczącym konkretnego wydarzenia – jest nieformalny serwis WIKI tworzony i aktualizowany na potrzeby corocznej konferencji ALA w Chicago. Najbardziej popularną encyklopedią sieciową tworzoną przez użytkowników jest natomiast WIKIPEDIA. Autorka zdefiniowała omawiane narzędzie jako wirtualne informatorium aktualizowane przez użytkowników.

Warto jednak zwrócić uwagę, iż takie środowiska jak WIKI powinny być moderowane, aby uniknąć nieścisłości i merytorycznych błędów podczas generowania haseł.

Zagadnieniem tworzenia bibliotek cyfrowych na bazie oprogramowania dLibra zajął się mgr inż. Tomasz Parkoła. Wodrebnął on trzy obszary funkcjonowania biblioteki w Internecie: witrynę internetową, katalog online i bibliotekę cyfrową. Scharakteryzował także system dLibra, grupy użytkowników, chronologię prac nad rozwojem oprogramowania oraz wymienił kategorie bibliotek, które wdrożyły oprogramowanie dLibra.

W roli przedstawiciela kolejnego sponsora konferencji – firmy CHRIS – wystąpił Krzysztof Sawicki, który przedstawił ofertę handlową firmy, produkującej systemy mebli bibliotecznych i materiały konserwatorskie. Ponadplanowo głos zabrał Jan Krajewski z Polskiego Związku Bibliotek – prezentując krótki rys historyczny organizacji.

Trzecią i ostatnią sesję konferencyjną rozpoczęła – po przerwie obiadowej – mgr Joanna Putko, analizując rolę biblioteki uczelnianej w upowszechnianiu kształcenia ustawicznego w społeczeństwie wiedzy. Prelegentka zwróciła uwagę na fakt szybkiego i nieustającego rozwoju rynku usług edukacyjnych. Zainteresowanie procesem ciągłego kształcenia wynika z niewydolności dotychczasowego systemu edukacji i przyrostu nowych pokładów wiedzy oraz stanowi odpowiedź na realizację potrzeb takich jak: odświeżanie, pogłębianie i aktualizację wiedzy, doskonalenie i odnawianie kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Autorka wymieniła i omówiła podstawowe elementy kształcenia ustawicznego (jednostka, przedsiębiorstwo, szkoła, państwo). Jej zdaniem podstawą efektywnej edukacji jest nastawienie na samokształcenie wspomagane przez kreatywność i inicjatywę oraz indywidualny styl uczenia się. Autorka wskazała na istotną rolę Unii Europejskiej, która podejmuje szereg inicjatyw wspierających model kształcenia ustawicznego. Jak wynika z cytowanych źródeł statystycznych (2005 r.) zaangażowanie Polski w podejmowaniu kształcenia ustawicznego jest niewielkie (5%), najlepszy wynik osiągnęła pod tym względem Wielka Brytania (29%). Prelegentka wskazała na wiele barier hamujących wdrażanie kształcenia ustawicznego, doceniając przy tym wielką rolę uczelni akademickich i bibliotek – udostępniających stale aktualizowane zasoby wiedzy i wprowadzających nowe technologie umożliwiające e-learning. Za jedną z najskuteczniejszych metod kształcenia ustawicznego zostało uznane kształcenie multimedialne.

Mgr Anna Gieź omówiła wpływ nowych technologii na organizację pracy oddziałów informacji naukowej. We wstępie przedstawiła główne zadania ośrodków informacji naukowej oraz wymieniła pośrednie formy kontaktu z czytelnikiem za pomocą: poczty elektronicznej, formularzy zapytań, komunikatorów internetowych, platformy e-learningowej

i intranetu. Za efektywne medium umożliwiające komunikację uznała Intranet – analizując to rozwiązanie na przykładzie Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu. Uznała potrzebę rozszerzenia usług online ośrodków informacyjnych na: zapisy, kwerendy, wypożyczanie międzybiblioteczne, elektroniczne zamawianie książek, zdalne zamawianie kopii, digitalizację „na żądanie” itp. Zauważyła też celowość prowadzenia bibliotecznych szkoleń online.

Kreowanie elektronicznego wizerunku biblioteki na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego omówiły mgr Alicja Bułdak i mgr Alicja Olszowy-Kata. Przedstawiły strukturę serwisu internetowego biblioteki, katalog zasobów, bazy własne (Bibliografia Publikacji Pracowników Uniwersytetu Rzeszowskiego, Bibliografia Publikacji o Uniwersytecie Rzeszowskim), e-czasopisma i forum czytelników. Zaprezentowały również wdrażany projekt Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej – tworzonej przez bibliotekę uniwersytecką i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną (dLibra 3.0).

Mgr Urszula Cieraszevska i mgr Helena Juszczyk zajęły się problematyką zarządzania stroną biblioteki – analizując doświadczenia na przykładzie Biblioteki Politechniki Krakowskiej. Omówiły zmieniającą się w czasie konstrukcję serwisu internetowego, sposoby nawigacji, oprogramowanie stosowane do tworzenia i zarządzania serwisem i zasoby informacyjne udostępniane online.

W podobnej formie wizerunek biblioteki w Internecie na przykładzie witryn bibliotek holdingu WSB-7 przedstawiła mgr Agnieszka Kanczak. Wyróżniła kilka funkcji bibliotecznego serwisu internetowego: prezentacyjną, promocyjną, informacyjną, ogólnorozwojową i komunikacyjną. Zaprezentowana została struktura głównej strony, wspólne sekcje informacyjne poszczególnych bibliotek i sposoby aktualizowania i zarządzania serwisem.

Ostatni referat wygłosił mgr Robert Beller, prezentując uwagi ogólne, praktyczne i metodologiczne na temat warunków stworzenia poprawnego serwisu internetowego. Każda biblioteka powinna przygotować koncepcję własnej witryny, stworzyć dokładny projekt kierując się przede wszystkim względami merytorycznymi – aby nie uzyskać znacznego efektu przerostu formy nad treścią. W podsumowaniu przedstawił własny ranking wzorcowych serwisów internetowych (m.in. witryny British Museum, Biblioteki w Rapperswilu, Biblioteki Kongresu, Biblioteki Jagiellońskiej) – znacznie niżej oceniając internetowy serwis Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Wystąpienia prelegentów zakończyła krótka dyskusja na tematy poruszone w trakcie wszystkich sesji, skierowano także kilka pytań do autorów niektórych referatów, którzy

odpowiedzieli na zadane pytania. Konferencję zakończyło krótkie wystąpienie dr Mai Wojciechowskiej – Dyrektora Wyższej Szkoły Ateneum, która podziękowała wszystkim uczestnikom za przybycie i aktywne uczestnictwo – zapraszając jednocześnie na kolejną konferencję, która odbędzie się w przyszłym roku.

Podsumowując, konferencja w której miałem przyjemność uczestniczyć dotyczyła niezwykle ciekawej i aktualnej tematyki budowania elektronicznego wizerunku biblioteki w Internecie. Podczas wygłaszania poszczególnych referatów padło wiele trafnych i wartościowych spostrzeżeń, dotyczących funkcjonowania biblioteki w sieci, rozwijania zdalnych usług online, wprowadzania zróżnicowanych środków pośredniej komunikacji na linii bibliotekarz – czytelnik, postrzegania czytelnika jako aktywnego użytkownika zasobów informacyjnych, nowych kompetencji bibliotekarza itp. Interesujące były też przykłady organizacji i zarządzania internetowymi systemami informacyjnymi w ramach konkretnych ośrodków akademickich. Doświadczenia bibliotekarzy wdrażających nowe technologie są najlepszym dowodem na wagę problemu – serwis WWW to nie tylko wizytówka konkretnej placówki ale przede wszystkim narzędzie oferujące nowe usługi oraz wzmacniające aktywność i kreatywność czytelnika.

Jestem przekonany, że zdobyta wiedza okaże się przydatna podczas projektowania i tworzenia internetowego serwisu Naszej biblioteki, przyczyni się do sprawnego wdrożenia planowanej komputeryzacji w zakresie opracowania i udostępniania zbiorów a także podniesie poziom usług z korzyścią dla Naszych czytelników.

Przemysław Kasperkiewicz

dr Maja Wojciechowska –
powitanie uczestników